

dr. med. Magbula Fazlović, psihijatar, edukant grupne analitičke psihoterapije

Prva godina Diploma treninga iz grupne analize

Esej na temu „Tri rasprave o teoriji seksualnosti“ Sigmunda Freuda

OSVRT NA „TRI RASPRAVE O TEORIJI SEKSUALNOSTI“ SIGMUNDA FREUDA

Sažetak:

U ovom članku napravljen je kratki osvrt na Freudove „Tri rasprave o teoriji seksualnosti. Iz svake od tri rasprave „seksualne aberacije“, „dječija seksualnost“ i „transformacije puberteta“ diskutovane su najvažnije Freudove opservacije. Za kraj je napravljen kratki osvrt na članak i dodane najvažnije zabilješke koje je diskutovala grupa nakon izlaganja.

1. UVOD

Tri rasprave o teoriji seksualnosti je pored „Tumačenja snova“ jedno od najznačajniji djela Sigmunda Freuda. Objavio ga je 1905. godine, a potom ga je tokom života dodatno uređivao. Kako je djelo objavljeno početkom 20-tog vijeka, njegov pomalo skandalozan profil samo je pojačao njegov uticaj. Freud je u ovom djelu unaprijedio teoriju seksualnosti, a posebno njen odnos prema djetinjstvu. Pojam seksualnosti je dopunio relativiziranjem granica između normalnog i perverznog seksualnog razvoja, kao i otkrićem infantilne seksualnosti. U „Tri rasprave o teoriji seksualnosti“ vidljiva je unutrašnja logika jer započinje seksualnim perverzijama i ide prema onom „nevidljivom“, infantilnoj seksualnosti do preobražaja u pubertetu kada se može govoriti o potpunom uvidu u ljudsku seksualnost pri čemu u srži neuroza, perverzija i izvornih nagona ostaje zahtjev za normalnim seksualnim životom.

Rad je izazvao mnogo kontroverzi, posebno među feminističkim grupama, koje su ga smatrale seksističkim. Jednu od najvećih kontraverzi je izazvala upotreba termina „normalan“, jer prema mišljenju kritičara ovog rada ono što je „normalno“ je subjektivno, zbog čega se Freudov rad smatra manjkavim. Ipak i danas novije teorije o ljudskoj seksualnosti i dalje su zasnovane na originalnim teorijama Freuda.

Cilj rada bio je prikazati najznačajnije uvide koje je S.Freud iznio u ovom djelu, te napraviti kratki osvrt na to kako su se njegove ideje prihvatale u vremenu u kojem je živio i koliko su

prihvaćene i kakvog značaja imaju danas, kada je prošlo više od jednog vijeka od kada su objavljene.

2. RAZRADA

U „Tri rasprave o teoriji seksualnosti“ Freud je pisao o seksualnim aberacijama, infantilnoj seksualnosti i transformaciji puberteta. U konačnoj verziji djela uključeni su još i zavist na penis, kastraciona anksioznost i Edipov kompleks.

2.1 PRVA RASPRAVA: SEKSUALNE ABERACIJE (ANOMALIJE)

U prvoj raspravi Freud je istaknuo nekoliko značajnih zapažanja koja se odnose na „nenormalna“ seksualna ponašanja.

Devijacije po pitanju seksualnog objekta

U svojoj knjizi navodi da se popularno mišljenje o seksualnom nagonu lijepo opisuje u poetskoj basni koja govori kako su prvobitna ljudska bića bila podijeljena na dvije polovine (muškarac i žena) i kako oni uvijek teže da se ponovo ujedine u ljubavi. U ovoj raspravi Freud naglašava da postoje muškarci čiji je seksualni objekt muškarac, a ne žena, i žene čiji je seksualni objekt žena, a ne muškarac. Ovakve osobe opisuje kao da imaju „suprotna seksualna osjećanja“, ili kao da su „invertirani“, a ta činjenica se opisuje kao „inverzija“. On invertne (obrnute, izokrenute osobe) dijeli u tri grupe:

- 1. Apsolutno invertne osobe** čiji su seksualni objekti isključivo njihovog spola. Osobe suprotnog spola nikada nisu predmet njihove seksualne želje, već ih ostavljaju hladne, ili čak u njima izazivaju seksualnu odbojnost. Kao posljedica ove inverzije oni su nesposobni, ako su muškarci, da sa osobom suprotnog spola izvrše seksualni čin, ili u suprotnom ne uživaju u tome.
- 2. Amfigeno invertne osobe**, nazivaju se i psihoseksualni hermafroditi. Njihovi seksualni objekti mogu biti osobe istog ili suprotnog spola.
- 3. Povremeno invertne osobe** su one koje pod određenim vanjskim uslovima, među kojima su glavni nedostupnost normalnog seksualnog objekta, su u stanju da za seksualni objekat uzmu osobu istog spola i na taj način pronađu seksualno zadovoljstvo.

Dalje u ovom eseju objašnjava da se inverti razlikuju u svojim stavovima po pitanju njihovog seksualnog nagona. Neki od njih prihvataju svoju inverziju kao nešto prirodno, kao što “normalna” osoba prihvata pravac svog libida, i energično insistiraju da je inverzija legitimna kao i normalan stav. Drugi se bune protiv svoje inverzije i osjećaju je kao patološku prisilu.

Inverzija može ili da vuče korijene od samog početka, sve dokle dopire pamćenje subjekta, ili možda nije postala primjetna sve do određenog vremena prije ili poslije puberteta. Traje do kraja života, ili može privremeno prestati, ili opet može predstavljati epizodu na putu do normalnog razvoja. Može se čak i prvi put pojaviti kasno u životu nakon dugog perioda normalne seksualne aktivnosti. Ponekad je uočena i periodična oscilacija između “normalnog” i “invertiranog” seksualnog objekta. Posebno su zanimljivi oni slučajevi u kojima se libido mijenja u invertirani seksualni objekt nakon uznemirujućeg iskustva s “normalnim”. Međutim, sa sigurnošću se može pretpostaviti da će najekstremniji oblik inverzije biti prisutan od najranije dobi i da će se dotična osoba osjećati jedinstveno sa svojom posebnošću.

Freud je osporio ranije mišljenje koje se pozivalo na teoriju da je inverzija urođeni znak nervne degeneracije. Ovo mišljenje je nastalo opažanjem ljekara jer su inverzije prvi put sreli kod osoba koje boluju ili izgledaju kao da boluju od nervnih bolesti. On je priznao da takvi faktori mogu biti u korijenu perverzija u nekim slučajevima, ali njima se mora dodati odlučujuće učešće slučajnih uzroka tj. događaja iz djetinjstva koji su utjecali na seksualnost. Takvi događaji predstavljaju jedini raspoloživi materijal za psihoanalitički rad.

Seksualni objekt inverta

Invertni muškarac, smatra se, da je poput žene podložan šarmu koji dolazi od muških atributa i fizičkih i mentalnih, on osjeća da je žena u potrazi za muškarcem. Ali koliko god se ovo dobro odnosilo na veliki broj inverta, to je ipak daleko od otkrivanja univerzalne karakteristike inverzije. Nema sumnje da veliki dio muških invertnih zadržava mentalni kvalitet muškosti, da posjeduju relativno malo sekundarnih karakteristika suprotnog spola i da su ono što traže u svom seksualnom objektu zapravo ženske mentalne osobine. Da to nije tako, kako bi bilo moguće objasniti činjenicu da muške prostitutke koji se nude invertima, danas, baš kao što su to činili u antičko doba, oponašaju žene u svim vanjskim dijelovima svoje odjeće i ponašanja. Takva imitacija bi inače neizbježno bila u sukobu s idealom invertova.

Jasno je da u Grčkoj, gdje su među invertima bili najmuževniji muškarci, ono što je uzbuđivalo muškarčevu ljubav nije bio muški karakter mladića, već njegova fizička sličnost sa ženom, kao i njegove ženstvene mentalne osobine: sramežljivost, njegova skromnost i njegova potreba za podučavanjem i pomoći. Čim je mladić postao muškarac, prestao je biti seksualni objekt za muškarce i sam je, možda, postao ljubavnik mladića. U ovom slučaju, kao i u mnogim drugim, seksualni objekat nije neko istog spola, već neko ko kombinuje karaktere oba spola; postoji, takoreći, kompromis između impulsa koji traži muškarca i onoga koji traži ženu, dok ostaje najvažniji uslov da tijelo objekta (tj. genitalije) budu muške. Zato je seksualni objekt neka vrsta odraza subjektive vlastite biseksualne prirode.

Freud dalje navodi da je u svim slučajevima koje je ispitao utvrdio činjenicu da budući invertovi u najranijim godinama njihovog djetinjstva prolaze kroz fazu vrlo intenzivne, ali kratkotrajne fiksacije za ženu (najčešće njihovu majku), te da se nakon napuštanja ove fiksacije, poistovjećuju sa ženom i uzimaju sebe kao svoj seksualni objekt. Odnosno, polaze od narcisoidne osnove i traže mladića koji liči na njih same i kojeg bi mogli voljeti kao što ih je voljela njihova majka. Često navodni invertovi nisu bili neosjetljivi na čari žena, već su neprestano prenosili uzbuđenje koje su žene kod njih izazvale na muški predmet. Tako se cijeli život ponavljao mehanizam kojim je nastala njihova inverzija. Ispostavilo se da je njihova kompulzivna čežnja za muškarcima određena njihovim neprekidnim bijegom od žena.

Psihoanalitičko istraživanje se najodlučnije protivi svakom pokušaju odvajanja homoseksualca iz ostatka čovječanstva kao grupa posebnog karaktera. Proučavajući seksualne ekscitacije osim onih koje su jasno prikazane, otkriveno je da su sva ljudska bića sposobna da naprave homoseksualni izbor predmeta i da su ga zapravo napravila u svom nesvjesnom. Naprotiv, psihoanaliza smatra da je izbor objekta neovisno o njegovom spolu, sloboda da se podjednako kreće u odnosu na muške i ženske objekte, kakav se nalazi u djetinjstvu, u primitivnim stanjima društva i ranim periodima historije, izvorna osnova od koje se, kao rezultat ograničenja u jednom ili drugom smjeru, razvijaju i normalni i invertni tipovi. Sa gledišta psihoanalize isključivi seksualni interes koji muškarci osjećaju za žene je također problem koji treba razjasniti i nije evidentna činjenica zasnovana na privlačnosti koja je u konačnici hemijske prirode.

Konačni seksualni stav osobe se odlučuje tek nakon puberteta i rezultat je brojnih faktora. Kod invertnih tipova redovno se može naći prevlast arhaičnih konstitucija i primitivnih psihičkih

mehanizama. Čini se da su njihove najvažnije karakteristike izbor narcisoidnog predmeta i zadržavanje erotskog značaja analne zone. Među slučajnim faktorima koji utiču na izbor objekta značajna je frustracija (u obliku ranog odvrćanje, strahom, od seksualne aktivnosti) koja zaslužuje pažnju, a primijećeno je da prisustvo oba roditelja igra važnu ulogu. Odsustvo snažnog oca u djetinjstvu nerijetko pogoduje nastanku inverzije. Položaj u slučaju žena je manje dvosmislen, jer među njima aktivni inverti pokazuju muške karakteristike, i fizičke i mentalne, sa posebnom učestalošću i traže ženstvenost u svojim seksualnim objektima.

Iz svega navedenog moglo bi se zaključiti da je seksualni nagon u prvom redu nezavistan od svog objekta, i malo je vjerovatno da će njegovo porijeklo biti posljedica privlačnosti njegovog objekta.

Seksualno nezrele osobe i životinje kao seksualni objekti

Freud je tvrdio da su pedofili slabi ljudi koji ne mogu dovoljno da kontrolišu svoje seksualne nagone da sačekaju dok druga odrasla osoba ne bude dostupna da zaokupi njihovu pažnju i umjesto toga koriste "takve zamjene". Slično razmatranje se odnosi i na seksualne odnose sa životinjama, koji nikako nisu rijetki.

Odstupanje u odnosu na seksualni cilj

Freud je smatrao da se čak i u najnormalnijem seksualnom procesu mogu uočiti rudimenti koji bi da su se razvili, doveli do devijacija opisanih kao perverzija.

Perverzije su seksualne aktivnosti koje se ili: a) protežu u anatomskom smislu, izvan dijelova tijela koji su određeni za seksualno sjedinjenje, ili b) se zadržavaju preko međudnosa do seksualnog objekta koji bi se normalno trebao brzo prelaziti na putu ka konačnom seksualnom cilju.

Posebnu je pažnju posvetio "precjenjivanju seksualnog objekta" koje se ne odnosi samo na genitalije već se proteže na cijelo tijelo i teži da uključi svaki osjećaj koji iz njega dolazi. Ista precijenjenost širi se i na psihološku sferu gdje subjekt postaje intelektualno "zaluden" odnosno njegove moći rasuđivanja su oslabljene mentalnim postignućima i savršenstvima seksualnog objekta i on se s lakovjernošću podvrgava njegovim prosudbama. Ferenczi (1909) je ovu karakteristiku sugestibilnosti doveo u vezu sa "roditeljskim kompleksom".

Neodgovarajuća zamjena za seksualni objekt (fetišizam) smatra da prati smanjenje težnje za normalnim seksualnim ciljem (izvršna slabost seksualnog aparata). Dodirnu tačku s normalnim osigurava psihološki suštinska precijenjenost seksualnog objekta, koja se neizbježno proteže na sve što je s njim povezano. Određeni stepen fetišizma je zato uobičajeno prisutan u normalnoj ljubavi, posebno u onim njenim fazama u kojima se normalan seksualni cilj čini nedostižnim ili je njegovo ispunjenje onemogućeno.

Situacija postaje patološka samo kada žudnja za fetišom pređe tačku da bude samo neophodan uslov vezan za seksualni objekt i zapravo zauzme mjesto normalnog cilja, i kada se fetiš odvoji od određene individue i postaje jedini seksualni objekt. Psihoanalitičko objašnjenje ove pojave je da iza prvog prisjećanja na pojavu fetiša leži potopljena i zaboravljena faza seksualnog razvoja. Fetiš, poput „sjećanja ekrana“, predstavlja ovu fazu i zato je njen ostatak i talog. Činjenica da se ova rana infantilna faza okreće u pravcu fetišizma, kao i sam izbor fetiša, reprezentativno su determinisani.

Najčešća i najznačajnija od svih perverzija, želja za nanošenjem bola seksualnom objektu i njena suprotnost, dobila je naziv “sadizam” i “mazohizam” za svoje aktivne i pasivne oblike. Drugi pisci preferiraju uži termin „**algolagnija**“ koji naglašava zadovoljstvo u bolu, okrutnost, dok nazivi sadizam i mazohizam ističu zadovoljstvo u bilo kom obliku poniženja ili potčinjavanja. Što se tiče aktivne algolagnije, sadizma, korijene je lahko otkriti u normalnom. Seksualnost većine muških ljudskih bića sadrži element agresivnosti tj. želju za pokoravanjem. Tako bi sadizam odgovarao agresivnoj komponenti seksualnog nagona koji se osamostalio i preuveličao i, premještanjem preuzeo vodeću poziciju. U običnom govoru konotacija sadizma oscilira između, s jedne strane, slučajeva koje karakterizira samo aktivan ili nasilan stav prema seksualnom objektu, i, s druge strane, slučajeva u kojima je zadovoljstvo u potpunosti uslovljeno ponižavanjem i maltretiranjem objekta.

Izraz mazohizam obuhvata svaki pasivni stav prema seksualnom životu i seksualnom objektu, čiji je ekstremni primjer onaj u kojem je zadovoljstvo uslovljeno trpljenjem fizičkog ili mentalnog bola od strane seksualnog objekta. Čini se da je mazohizam, u obliku perverzije, dalje udaljen od normalnog seksualnog cilja nego sadizam. Klinička analiza ekstremnih slučajeva mazohističke perverzije pokazuje da se veliki broj faktora (kao što su kompleks kastracije i osjećaj krivice) udružio kako bi preuveličali i fiksirali izvorni pasivni seksualni stav. Sadizam i mazohizam

zauzimaju poseban položaj među perverzijama, jer je kontrast između aktivnosti i pasivnosti koji se krije iza njih među univerzalnim karakteristikama seksualnog života.

Historija ljudske civilizacije pokazuje van svake sumnje da postoji intimna veza između okrutnosti i seksualnog instinkta, ali ništa nije urađeno na objašnjavanju ove veze, osim isticanja agresivnog faktora u libidu. Prema nekim autoritetima, ovaj agresivni element seksualnog nagona je u stvarnosti rudiment kanibalističkih želja. Također se smatra da svaki bol u sebi sadrži mogućnost osjećaja zadovoljstva. Najupečatljivija karakteristika ove perverzije je da se njeni aktivni i pasivni oblici obično pojavljuju zajedno u istoj osobi. Sadist je uvijek u isto vrijeme i mazohista, iako aktivni ili pasivni aspekt perverzije u njemu može biti jače razvijen i može predstavljati njegovu dominantnu seksualnu aktivnost.

Sugestivna je činjenica da se postojanje para suprotnosti formiranog od sadizma i mazohizma ne može pripisati samo elementu agresivnosti. Radije bismo trebali biti skloni povezivanju istovremenog prisustva ovih suprotnosti s suprotstavljenim muškošću i ženstvenošću koje se kombinuju u biseksualnosti – kontrast koji se u psihoanalizi često mora zamijeniti onim između aktivnosti i pasivnosti.

Proučavanje perverzija je pokazalo da se seksualni instinkt mora boriti protiv određenih mentalnih sila koje djeluju kao otpor, a od kojih su stid i gađenje najistaknutiji. Ove sile igraju ulogu u obuzdavanju tog instinkta u granicama koje se smatraju normalnim ako se razviju kod pojedinca prije nego što je seksualni instinkt dostigao svoju punu snagu, nema sumnje da će one odrediti tok njegovog razvoja. Sam seksualni nagon možda nije jednostavna stvar, već je sastavljen od komponenti koje su se ponovo raspale u perverzijama.

Seksualni instikt neurotičara

Freud smatra da su sve psihoneuroze zasnovane na seksualnim instiktivnim silama, i pod tim nije mislio samo na energiju seksualnog nagona. Izričito je tvrdio da je taj doprinos najvažniji i jedini stalni izvor energije neuroze i da se kao posljedica toga seksualni život dotičnih osoba izražava da li isključivo ili uglavnom ili samo djelimično u ovim simptomima odnosno simptomi predstavljaju seksualnu aktivnost pacijenta. Neurotični simptomi se s jedne strane zasnivaju na zahtjevima libidinalnih nagona, a s druge strane na zahtjevima ega. Psihoanaliza je pokazala da simptomi predstavljaju zamjenu za impulse čiji izvor snage potiče iz seksualnog nagona. Ono što

znamo o prirodi hysterije potpuno je u skladu s ovim stavom. Karakter hysteričara pokazuje stepen seksualne represije iznad normalne količine te pojačavanje otpora seksualnom nagonu u vidu stida, gađenja i morala što se čini kao instinktivna odbojnost. Psihoanaliza uvijek može iznijeti prvi od ovih faktora na svjetlo i razjasniti zagonetnu kontradikciju koju hysterija predstavlja, otkrivajući par suprotnosti kojima je karakterizirana – pretjeranu seksualnu žudnju i pretjeranu averziju prema seksualnosti. U slučaju bilo koga ko je predisponiran za hysteriju, početak njegove bolesti je ubrzan kada se, bilo kao rezultat vlastite progresivne zrelosti ili vanjskih okolnosti svog života, nađe suočen sa zahtjevima stvarne seksualne situacije. Između pritiska instinkta i njegovog antagonizma prema seksualnosti, bolest mu nudi način za bijeg. To ne rješava konflikt, već ga osoba pokušava izbjeći pretvarajući njegove libidinalne impulse u simptome.

Freud je smatrao da su neuroze negativni perverzija. Nesvjesna sklonost ka inverziji nikad ne izostaje i od posebne je vrijednosti u rasvjetljavanju hysterije kod muškaraca. U nesvjesnom neurotičara moguće je pratiti sklonosti ka svakoj vrsti anatomskog proširenja seksualne aktivnosti i pokazati da su te sklonosti faktori u formiranju simptoma. Među njima se s posebnom učestalošću javljaju oni kod kojih se sluznici usta i anusa pripisuje uloga genitalija. Posebno istaknutu ulogu u formiranju simptoma kod psihoneuroza imaju komponentni instinkti, koji se uglavnom pojavljuju kao parovi suprotnosti. Takođe, putem ove veze između libida i okrutnosti događa se transformacija ljubavi u mržnju, transformacija privrženih u neprijateljske nagone, što je karakteristično za veliki broj slučajeva neuroze, a zaista, čini se, paranoje uopšte.

Interes ovih nalaza još više povećavaju određene posebne činjenice. Kad god u nesvjesnom pronađemo instinkt ove vrste koji je sposoban da se upari sa suprotnim, i ovaj drugi instinkt će redovno biti u funkciji. Svaka aktivna perverzija je zato praćena svojim pasivnim dvojnikom: svako ko je egzibicionista u svom nesvjesnom istovremeno je i voajer, u svakome ko pati od posljedice potisnutih sadističkih impulsa sigurno postoji još jedna determinanta njegovih simptoma koja ima svoj izvor u mazohističkim sklonostima. U svakom prilično izraženom slučaju psihoneuroze neobično je da se razvije samo jedan od ovih perverzih instinkta. Obično nalazimo priličan broj i po pravilu svih njih u tragovima. Stepenn razvoja svakog pojedinog instinkta je, međutim, nezavisan od onog drugih.

Ono što razlikuje instinkte jedni od drugih i obdaruje sa specifičnim kvalitetima je njihov odnos prema njihovim somatskim izvorima i njihovim ciljevima.

Izvor nagona je proces ekscitacije koji se odvija u organu, a neposredni cilj instinkta leži u uklanjanju ovog organskog stimulusa. Jednu od ovih vrsta ekscitacije opisujemo kao specifično seksualnu, a o dotičnom organu govorimo kao o "**erotogenoj zoni**" instinkta seksualne komponente koji iz njega proizlazi. Uloga koju igraju erotogene zone odmah je jasna u slučaju onih perverzija koje oralnim i analnim otvorima pripisuju seksualni značaj i oni se u svakom pogledu ponašaju kao dio seksualnog aparata. Značaj erotogenih zona kao aparata podređenih genitalijama i kao supstituta za njih, među svim psihoneurozama, najjasnije se vidi u histeriji; ali to ne znači da je taj značaj manji kod drugih oblika bolesti.

Nagoveštaj infantilnog karaktera seksualnosti

Freud navodi da se nameće zaključak da zaista postoji nešto urođeno što se krije iza perverzija, ali to je nešto urođeno svakome, iako kao dispozicija može varirati u svom intenzitetu i može biti pojačano uticajima stvarnog života. Ono što je u pitanju su urođeni konstitutivni korijeni seksualnog nagona. U jednoj klasi slučajeva (perverzije) korijeni mogu prerasti u stvarne nosioce seksualne aktivnosti, u drugima mogu biti podvrgnuti nedovoljnoj supresiji (represiji) i tako biti u stanju da na zaobilazni način privuku značajan dio seksualne energije sebi kao simptomima, dok u najpovoljnijim slučajevima, koji se nalaze između ova dva ekstrema, oni mogu putem efektivnih ograničenja i drugih vrsta modifikacija dovesti do onoga što je poznato kao normalan seksualni život. Ova pretpostavljena konstitucija, koja sadrži klice svih perverzija, bit će vidljiva samo kod djece, iako se kod njih samo sa skromnim stepenom intenziteta može pojaviti bilo koji od nagona. Počinje da se oblikuje formula koja utvrđuje da je seksualnost neurotičara ostala ili vraćena u infantilno stanje. Tako se naše zanimanje okreće seksualnom životu djece i sada ćemo nastaviti da pratimo igru utjecaja koji upravljaju evolucijom infantilne seksualnosti do njenog ishoda u perverziji, neurozi ili normalnom seksualnom životu.

2. 2. DRUGA RASPRAVA: DJEČIJA SEKSUALNOST

Jedno od prvih otkrića psihoanalize i izvor otpora i predrasuda prema njoj odnosi se na Freudovo otkriće dječije seksualnosti. Freud je pod pojmom dječije seksualnosti označio sve što se odnosi na one aktivnosti ranog djetinjstva koje su u potrazi za zadovoljstvom koje neki organ može pružiti. Skraćeno bi se moglo reći da dječiju seksualnost treba shvatiti u širem smislu od genitalnog značaja.

Freud je ukazao na nedostatak znanja o ovoj temi. Svaka odrasla osoba je nekada bila dijete i u principu bi trebala biti u stanju da se prisjeti djetinjstva na više nego fragmentarni način, ali većina to ne čini. Na tu temu dao je dva važna zapažanja. Prvo, infantilna amnezija utiče na sve što se tiče seksualnosti u djetinjstvu. Drugo, snažna moralna osuda koja utiče na sve manifestacije seksualnosti dovodi do potiskivanja ili zadovoljstva kroz sublimaciju.

Infantilnu amneziju smatra neobičnom amnezijom koja kod većine ljudi, krije najranije početke njihovog djetinjstva do njihove šeste ili osme godine. Smatrao je da ne postoji period u kojem je kapacitet za primanje i reprodukciju utisaka veći nego upravo u godinama djetinjstva. Freud je infantilnu amneziju poredio sa amnezijom koju neurotičari pokazuju za kasnije događaje, a čija se suština sastoji u jednostavnom povlačenju ovih utisaka iz svijesti, tj. u njihovoj represiji. Postojanje infantilne amnezije pruža novu tačku poređenja između mentalnih stanja djece i psihoneurotika. Freud smatra da je seksualnost psihoneurotičara ostala ili vraćena u infantilnu fazu.

Čini se da nema sumnje da su klice seksualnih impulsa već prisutne u novorođenom djetetu i da se one nastavljaju razvijati neko vrijeme, ali ih onda obuzima progresivni proces potiskivanja. Ovo je zauzvrat samo po sebi prekinuto periodičnim napretkom u seksualnom razvoju ili može biti sputano individualnim posebnostima. Seksualni život djece obično se pojavljuje u obliku dostupnom posmatranju oko treće ili četvrte godine života. Tokom ovog perioda potpune ili samo djelomične latencije stvaraju se mentalne snage koje će kasnije ometati tok seksualnog instinkta i, poput brana, ograničavati njegov tok – gađenje, osjećaj srama i zahtjevi estetskog i moralnih ideala.

Ovome bismo, shodno tome, dodali da isti proces igra ulogu u razvoju pojedinca i njegov početak bismo smjestili u period seksualne latencije djetinjstva. Dalje je moguće formirati neku ideju o mehanizmu ovog procesa sublimacije. S jedne strane, čini se, seksualni impulsi se ne mogu iskoristiti tokom ovih godina djetinjstva, jer su reproduktivne funkcije odgođene – činjenica koja čini glavnu karakteristiku perioda latencije. S druge strane, ovi impulsi bi sami po sebi izgledali kao perverzni – to jest, da proizlaze iz erotogenih zona i da svoju aktivnost izvode iz nagona koji, s obzirom na smjer razvoja subjekta, mogu izazvati samo neugodna osjećanja. Oni posljedično

izazivaju suprotstavljene mentalne sile (reagirajuće impulse) koje, kako bi efikasno suzbile ovo nezadovoljstvo, grade mentalne brane od kojih su najznačajnije gađenje, stid i moral.

U svoje “Tri rasprave o teoriji seksualnosti” Freud je prvi dao detaljan opis kako djeca doživljavaju seksualno zadovoljstvo. Jedan od tih načina je i **mehanička ekscitacija** koja predstavlja stvaranje ugodnih senzacija prilikom mehaničkog pomijaranja tijela. Dobro je poznato da se ljuljanje uobičajeno koristi za uspavljivanje nemirne djece. Opisao je da djeca doživljavaju zadovoljstvo kroz mehaničke procese kao što je bacanje u zrak, gdje je osjećaj straha koji doživljavaju prilikom bacanja, te osjećaj smirenosti nakon što se uhvate bio intenzivan izvor seksualnog zadovoljstva.

Mišićna aktivnost: svima nam je poznata činjenica da djeca osjećaju potrebu za velikom količinom aktivnih mišićnih vježbi i da iz njih izvlače izuzetno zadovoljstvo. Veliki broj ljudi navodi da su iskusili prve znakove uzbuđenja u njihovim genitalijama dok su se rvali sa saigračima – situacija u kojoj, osim opšteg mišićnog napora, postoji i veliki kontakt sa kožom protivnika. Sklonost fizičkim borbama s nekom određenom osobom, kao što je u kasnijim godinama sklonost verbalnim prepirkama, uvjerljiv je znak da je na nju pao izbor. Čini se da jedan od korijena sadističkog instinkta leži u podsticanju seksualnog uzbuđenja mišićnom aktivnošću.

U svom radu je sugerisao da djeca imaju specifične erotogene zone kroz koje će iskusiti seksualno zadovoljstvo. Na primjer čin djeteta koje sisa palacilialno područje kada dijete doživljava zadovoljstvo vršenjem pritiska.

Sisanje palca se pojavljuje već u ranom djetinjstvu i može se nastaviti u zrelosti, ili čak opstati do kraja života. Jasnije je da je ponašanje djeteta koje se odaje sisanju palca determinisano potragom za nekim već doživljenim užitkom koji se sada pamti. Taj užitak je bila prva i najvitalnija aktivnost djeteta, njegovo sisanje majčinih grudi, ili zamjene za to, što ga je sigurno upoznao sa ovim zadovoljstvom. Zadovoljstvo erotogene zone povezano je, u prvom redu, sa zadovoljenjem potrebe za ishranom. Za početak, seksualna aktivnost se vezuje za jednu od funkcija koje služe u svrhu samoodržanja i postaje nezavisna od njih tek kasnije. Freud eksplicitno navodi da je oralno zadovoljenje prototip svakog seksualnog zadovoljstva, da je samo po sebi prijatno i da je autoerotično zato što ne zahtijeva nikakav drugi predmet osim samog djeteta.

Dijete ne koristi strano tijelo za svoje sisanje, već preferira dio svoje kože jer je to pogodnije, jer ga čini nezavisnim od vanjskog svijeta koji još nije u stanju kontrolisati i zato što na taj način on sebi, obezbjeđuje drugu erotogenu zonu, iako jednu inferiornu. Inferiornost ovog drugog područja je jedan od razloga zašto ono kasnije traži odgovarajući dio tj.usne druge osobe. Može se pretpostaviti da će sisanje biti izraženije kod djece kod koje postoji konstitucijsko pojačanje erotogenog značaja labijalne regije. Ako se taj značaj zadrži, ta ista djeca kada odrastu postat će epikuri u ljubljenju, biće sklona perverznom ljubljenju ili će, ako su muškarci, imati snažan motiv za piće i pušenje.

Međutim, ako dođe do potiskivanja, osjećat će gađenje prema hrani i izazvati histerično povraćanje. Potiskivanje se proteže i na nutritivni instinkt zahvaljujući dvostrukoj svrsi kojoj služi labijalna zona. Freud navodi da mnoge njegove pacijentkinje koje pate od smetnji u ishrani, globusa histerikusa, stezanja grla i povraćanja, energično su bile prepuštene sisanju tokom svog djetinjstva.

U svom nastanku seksualno zadovoljstvo kod djece vezuje se za jednu od vitalnih somatskih funkcija, još nema seksualni objekt, pa je stoga autoerotičan, a njegovim seksualnim ciljem dominira erotogena zona. Seksualni cilj infantilnog nagona sastoji se u dobijanju zadovoljstva uz pomoć odgovarajuće stimulacije erotogene zone koja je odabrana na ovaj ili onaj način. Ovo zadovoljstvo je moralo biti prethodno doživljeno da bi se ostavila potreba za njegovim ponavljanjem.

Kao i labijalna zona, analna zona je dobro prilagođena svojim položajem da djeluje kao medij kroz koji se seksualnost može vezati za druge somatske funkcije. Za pretpostaviti je da je erotogeni značaj ovog dijela tijela od samog početka veoma velik. Djeca koja koriste podložnost erotogenoj stimulaciji analne zone odaju se zadržavajući stolicu sve dok njeno nakupljanje ne izazove snažne mišićne kontrakcije gdje prolazeći kroz anus, može proizvesti snažnu stimulaciju sluzokože. Pri tome nesumnjivo mora izazvati ne samo bolne, već i vrlo ugodne senzacije. Jedan od najjasnijih znakova naknadne ekscentričnosti ili nerveze je kada beba tvrdoglavo odbija da isprazni crijeva kada je stavljena na lonac i zadržava tu funkciju dok sama ne odluči da ga upražnjava. Sadržaj crijeva se tretira kao dio djetetova vlastitog tijela i predstavlja njegov prvi „dar”. Stvarajući ih, može izraziti svoju aktivnu usklađenost sa svojom okolinom i,

uskraćivanjem, svoju neposlušnost. Zadržavanje fekalne mase, koje dijete na taj način namjerno provodi, da bi poslužilo, takoreći, kao masturbatorski stimulans na analnu zonu ili da bi se koristilo u njegovom odnosu prema ljudima, također je jedan od korijena zatvora koji je tako čest među neurotičarima.

Aktivnost genitalnih zona i kod muške i kod ženske djece dovodi se u vezu sa mokrenjem (u glaviću i klitoris). Seksualne aktivnosti ove erotogene zone, koja čini dio samih spolnih organa, početak su onoga što će kasnije postati “normalan” seksualni život. Od tada, ono što je “analno” ostaje simbol svega što treba odbaciti i isključiti iz života.

U nekom trenutku djetinjstva nakon ranog djetinjstva, po pravilu prije četvrte godine, seksualni instinkt koji pripada genitalnoj zoni obično oživljava i opstaje neko vrijeme dok se još jednom ne potisne, ili se može nastaviti bez prekida.

U spomenutom slučaju nalazimo da je ovaj seksualni period zaboravljen i da su svjesna sjećanja koja o njemu svjedoče pomjerena. Slučaj je češći kod djevojčica i to u drugoj polovini djetinjstva. Simptomi ovih seksualnih manifestacija su oskudni, uglavnom se u ime još nerazvijenog seksualnog aparata ispoljavaju preko mokraćnog aparata, koji na taj način djeluje takoreći kao povjerenik prvog. Većina takozvanih poremećaja mokraćne bešike u ovom periodu su seksualne smetnje npr. noćna mokrenja.

Mala djeca čija je pažnja jednom skrenuta, po pravilu masturbacijom, na sopstvene genitalije obično bez pomoći spolja poduzmu dalji korak i razviju živo interesovanje za genitalije svojih drugara u igri. Budući da se prilike za zadovoljenje radoznalosti ove vrste obično javljaju tek u toku zadovoljavanja dvije vrste potreba za izlučivanjem, djeca ove vrste pretvaraju se u voajere, željne posmatrača procesa mokrenja i defekacije. Kada dođe do potiskivanja ovih sklonosti, želja da se vide genitalije drugih ljudi (bilo svog ili suprotnog spola) opstaje kao mučna prisila.

Kastracijski kompleks i zavist na penisu: pretpostavka da sva ljudska bića imaju isti (muški) oblik genitalija je prva od mnogih izvanrednih i značajnih seksualnih teorija djece. Kada djevojčice vide da su genitalije dječaka formirane drugačije od njihovih, obuzima ih zavist prema penisu, zavist koja kulminira željom, koja je toliko važna po svojim posljedicama, da i same budu dječaci. Dječaci razvijaju strah od svog oca i pokušavaju da ga oponašaju u pokušaju da ga umire. Ovaj strah je nazvan strah od kastracije.

Sadistički pogled na seksualne odnose: ako su djeca u ovoj ranoj dobi svjedoci seksualnog odnosa između odraslih – za koji priliku pruža uvjerenje odraslih ljudi da mala djeca ne mogu razumjeti ništa seksualno – oni neminovno smatraju seksualni čin nekom vrstom bolesti ili činom potčinjavanja. Djeca to posmatraju u sadističkom smislu. Psihoanaliza pokazuje da utisak ove vrste u ranom djetinjstvu mnogo doprinosi predispoziciji za naknadno sadističko izmještanje seksualnog cilja.

Faze razvoja seksualne organizacije

Pregenitalne organizacije: predstavljaju organizacije seksualnog života u kojima genitalne zone još nisu preuzele svoju dominantnu ulogu. Prva od njih je oralna ili, kanibalistička pregenitalna seksualna organizacija. Ovdje seksualna aktivnost još nije odvojena od uzimanja hrane, niti se suprotne struje unutar aktivnosti razlikuju. Rudiment ove faze organizacije može se vidjeti u sisanju palca, u kojem je seksualna aktivnost, odvojena od nutritivne aktivnosti, zamijenila strani objekt koji se nalazi u vlastitom subjektu. Druga pregenitalna faza je faza sadističko-analne organizacije. Ovdje postoji opozicija između dvije struje, koja se provlači kroz cijeli seksualni život. One se, međutim, još ne mogu opisati kao „muške” i „ženske”, već samo kao „aktivne” i „pasivne”. Aktivnost se pokreće instinktom za ovladavanjem posredstvom somatske muskulature. Organ koji, više od bilo kojeg drugog, predstavlja pasivni seksualni cilj je erotogena sluznica anusa. Obje ove struje imaju objekte koji, međutim, nisu identični. U ovoj fazi, već su vidljivi seksualni polaritet i neki strani objekt. Ali organizacije i podređenosti reproduktivnoj funkciji još uvijek nema.

Ambivalencija: predstavlja oblik seksualne organizacije koji može opstati tokom cijelog života i može trajno privući veliki dio seksualne aktivnosti na sebe. Karakterizirana je činjenicom da su u njoj suprotstavljeni parovi nagona razvijeni u približno jednakoj mjeri.

Difazni izbor objekta: proces se odvija u dva talasa. Prvi od njih počinje između druge i pete godine, a zaustavlja se ili se povlači periodom latencije. Karakteriše ga infantilna priroda seksualnih ciljeva. Drugi talas počinje sa pubertetom i određuje konačan ishod seksualnog života.

Konačni ishod seksualnog razvoja leži u onome što je poznato kao normalan seksualni život odrasle osobe, u kojem je težnja za užitkom pod utjecajem reproduktivne funkcije i u kojem

komponentni instinkti, pod primatom jedne erotogene zone, formiraju čvrstu organizaciju usmjerenu ka seksualnom cilju vezanom za neki strani seksualni objekt.

2. 3. RASPRAVA: TRANSFORMACIJE PUBERTETA

U zadnjem eseju Freud je ispitao tri centralne teme u psihoanalizi: libidinalnu ekonomiju početka puberteta, žensku i mušku seksualnost i objektivne odnose.

Dolaskom puberteta nastaju promjene u kojima je suđeno da infantilnom seksualnom životu daju konačan, normalan oblik. Seksualni instinkt je do sada bio pretežno autoerotski, sada pronalazi seksualni objekat. Njegovo djelovanje je do sada bilo izvedeno iz niza odvojenih instinkata i erotogenih zona, koje su, nezavisno jedno od drugog, težili određenoj vrsti zadovoljstva kao jedinim seksualnim ciljem. Sada se, međutim, pojavljuje novi seksualni cilj i svi sastavni instinkti se kombinuju da ga postignu, dok erotogene zone postaju podređene primatu genitalne zone. Normalan seksualni život je osiguran samo tačnom konvergencijom dviju struja usmjerenih prema seksualnom objektu i seksualnom cilju, privržene i senzualne struje. Seksualni instinkt je sada podređen reproduktivnoj funkciji, postaje altruističan.

1. Libidinalna ekonomija početka puberteta

Najupečatljiviji proces u pubertetu je očigledan rast spoljašnjih genitalija. Period latencije djetinjstva je, s druge strane, karakteriziran relativnim prestankom njihovog rasta. U međuvremenu je razvoj unutrašnjih genitalija dovoljno uznapredovao da mogu ispuštati svoje proizvode i da dovede do formiranja novog živog organizma. T ako je vrlo komplikovan aparat pripremljen i čeka trenutak puštanja u rad. Ovaj aparat treba pokrenuti podražajima, a posmatranje nam pokazuje da stimulansi mogu na njega djelovati iz tri smjera: iz vanjskog svijeta uz pomoć ekscitacije erotogenih zona koje su nam već poznate, iz organske unutrašnjosti putem puteva koje tek treba da istražimo, i iz mentalnog života, koji je sam po sebi skladište za spoljašnje utiske i prijemno mesto za unutrašnje uzbuđenje. Sve tri vrste podražaja proizvode isti efekat, stanje opisano kao "seksualno uzbuđenje".

Freud smatrada seksualno uzbuđenje ima karakter napetosti koji nužno uključuje i nezadovoljstvo. Erotogene zone igraju važnu ulogu u pojavi seksualnog uzbuđenja. Oko je možda zona najudaljenija od seksualnog objekta, ali ono je ono koje, u situaciji udvaranja nekom

objektu, može biti najčešće stimulirano posebnim kvalitetom ekscitacije koju opisujemo kao ljepotu. Ova stimulacija je s jedne strane već praćena zadovoljstvom, dok s druge strane dovodi do povećanja seksualnog uzbuđenja ili ga proizvodi ako još nije prisutan. Ako se ekscitacija sada proširi na drugu erotogenu zonu, na ruku, na primjer kroz taktilne senzacije - efekat je isti, osjećaj zadovoljstva s jedne strane, koja se brzo pojačava zadovoljstvom koje proizlazi iz pripremnih promjena na genitalijama, a s druge strane povećanjem seksualne napetosti, koja ubrzo prelazi u neugodnost ako se ne može zadovoljiti.

Sve erotogene zone se koriste za pružanje određene količine zadovoljstva stimulacijom na način koji im odgovara. Ovo zadovoljstvo zatim dovodi do povećanja napetosti koja je zauzvrat odgovorna za proizvodnju potrebne motoričke energije za završetak seksualnog čina.

Pretposljednja faza tog čina je još jednom odgovarajuća stimulacija erotogene zone (sama genitalna zona, u glavici penisa) odgovarajućim predmetom (sluzokoža vagine). Iz zadovoljstva koje donosi ova ekscitacija dobija se motorna energija, ovoga puta refleksnom putanjom, koja dovodi do pražnjenja njihovih proizvoda. Ovo posljednje zadovoljstvo je najvećeg intenziteta, a njegov mehanizam se razlikuje od onog ranijeg zadovoljstva. Uzrokovano je pražnjenjem što dovodi do potpunog zadovoljstva i time se napetost libida za određeni period gasi.

Ova razlika između jedne vrste zadovoljstva zbog ekscitacije erotogenih zona i druge vrste zbog pražnjenja seksualnih supstanci zaslužuje, da bude konkretnija razlikom u nomenklaturi. Prvi se može prikladno opisati kao „predužitak” za razliku od „krajnjeg zadovoljstva” ili zadovoljstva zadovoljstva koje proizilazi iz seksualnog čina.

Predužitak je prema tome isti onaj užitak koji je već proizveo, iako u manjem obimu, infantilni seksualni instinkt. Krajnje zadovoljstvo je nešto novo i zato je vjerovatno uslovljeno okolnostima koje ne nastaju do puberteta. Erotogene zone se koriste da omoguće, posredstvom predužitka koji se iz njih može izvući (kao što je to bilo za vrijeme infantilnog života), stvaranje većeg zadovoljstva.

Veza između predzadovoljstva i infantilnog seksualnog života je jasnija zbog patogene uloge koju može odigrati. Postizanje normalnog seksualnog cilja može biti jasno ugroženo mehanizmom u koji je uključen predužitak. Ova opasnost nastaje ako se u bilo kojem trenutku pripremnih seksualnih procesa pokaže da je predužitak prevelik, a element napetosti premali. Motiv da se nastavi dalje sa seksualnim procesom tada nestaje, put se prekida, a dotični pripremni

čin zauzima mjesto normalnog seksualnog cilja. Preduslov za ovaj događaj je da će dotična erotogena zona ili odgovarajući komponentni instinkt već u djetinjstvu doprinijeti neuobičajenoj količini zadovoljstva. Ako tada dođu u igru daljnji faktori, koji imaju tendenciju da dovedu do fiksacije, u kasnijem životu može lahko nastati prisila koja se opire uključivanju ovog posebnog pred-zadovoljstva u novi kontekst. Takav je zapravo mehanizam mnogih perverzija, koje se sastoje u zadržavanju na pripremnim radnjama seksualnog procesa. Infantilnim manifestacijama seksualnosti određuju se ne samo odstupanja od normalnog seksualnog života već i njegov normalan oblik.

Problem seksualne ekscitacije

Freud je smatrao da zadovoljstvo snižava tenziju, a nezadovoljstvo je podiže, pišući da "moram insistirati da osjećaj napetosti nužno uključuje i nezadovoljstvo". Ali ako se sama aktivnost koja nastoji da smanji napetost doživljava kao zadovoljstvo, kako onda razumjeti potragu za seksualnim uzbuđenjem, koje obično karakterizira svaki seksualni čin (uključujući predigru) prije nego što kulminira orgazmom i opuštanjem? Suočavajući se s tim pitanjem, Freud ga je istraživao u vezi sa seksualnom hemijom. Problem je ostao bez rješenja u izdanju iz 1905. godine, tek mnogo kasnije, u djelima kao što je "Ekonomski problem mazohizma" (1924), Freud ga je objasnio na zadovoljavajući način.

2. Ženska i muška seksualnost

U ovom dijelu eseja Freud je tvrdio da je "seksualnost malih djevojčica potpuno muškog karaktera" i da „bi bilo moguće tvrditi da je libido uvijek i nužno muške prirode, bilo da se javlja kod muškaraca ili žena“. Klitoris je Freud posmatrao kao ekvivalent penisa, mjesto masturbacionog užitka za male djevojčice. Kod žene se klitoris može posmatrati kao organ predugode koji prenosi uzbuđenje na obližnje ženske dijelove. Kada je žena uspješno prenijela erotogenu osjetljivost sa stimulacije klitorisa na vaginalni otvor, to implicira da je usvojila novu vodeću zonu za potrebe svoje kasnije seksualne aktivnosti.

Muškarac s druge strane, zadržava svoju vodeću zonu nepromijenjenu od djetinjstva. Činjenica da žene na ovaj način mijenjaju svoju vodeću erotogenu zonu, zajedno sa valom represije u pubertetu, koji, ostavlja po strani njihovu dječju muškost, glavne su determinante veće sklonosti

žena neurozama, a posebno hysteriji. Ove odrednice su, dakle, usko povezane sa suštinom ženstvenosti.

3. Pronalaženje objekta

Infantilnoj seksualnosti, za koju je pretpostavljao da je u suštini autoerotska, suprotstavio je seksualnost usmjerenu na objekte razvijenu tokom puberteta. Primalni objekt, majčina dojka, do tada je već odavno izgubljen, tako da je libidinalno ulaganje u seksualnog partnera nakon puberteta zapravo "ponovno otkriće". On dodaje: "Pronalaženje predmeta je zapravo njegovo ponovno pronalaženje". Od ove tačke nadalje, Freud je priznao prirodu infantilne seksualnosti odnosa objekata. On je dalje razmatrao infantilnu anksioznost i „barijeru protiv incesta“ koja zabranjuje seksualne odnose između djeteta i roditelja. Freud je ovde jasno ustanovio ono što bi, počevši od 1910. godine, nazvao "Edipov kompleks".

3. ZAKLJUČAK

Originalne Freudove teorije revidirane su tokom više od stotinu godina. Iako je većina njegovih radova opovrgnuta, on je učinio neke vrlo progresivne pomake za čovjeka svog vremena. Na primjer, dao je objašnjenje za ono što se smatralo perverznom seksualnom prirodom ljudi u to vrijeme. U suštini, Freud je osporio dugotrajnu ideju da sva seksualna želja proizlazi iz biološke želje za parenjem. Iako je jasno opisao seksualnost koja se razvija nezavisno od želje za parenjem, ipak je smatrao perverznom. Freud je takođe posmatrao seksualnost kao fluidnu, a ne fiksnu. Njegov rad je bio kontroverzan u njegovo vrijeme, a i danas je. Međutim njegov doprinos modernoj psihoanalizi nije sporan.

Ako "Tri rasprave o teoriji seksualnosti" gledamo kroz vrijeme od njihove objave pa sve do danas na um mi pada samo jedna rečenica "koliko istine smo spremni da podnesemo?". Smatram da su Freudove ideje za njegovo vrijeme bile napredne i da ih je iznosio onakve kakve jesu jezikom kojim je tadašnje društvo govorilo. Mislim da smo kao civilizacija na dobrom putu da shvatimo ono što je on shvatio i opisao prije jednog vijeka, ali da nam još uvijek treba vremena da neke dijelove iz ovog djela prihvatimo. Njegov rad ne smatram zastarjelim ako se čita u svjetlu onoga kako je napisan bez predrasuda i izvlačenja iz konteksta samo onog što čitaocu zapara uši.

Diskusija grupe nakon čitanja eseja:

Asocijacije koje su se javile nakon što je grupa čula esej su bile različite iako im je svima bilo zajedničko to što su se odnosile na prvu teoriju odnosno seksualne aberacije. Na druge dvije teorije nije bilo asocijacija. Ne znam da li je tome bio razlog to što je možda pažnja grupe popustila nakon određenog vremena ili što druge dvije teorije nisu bile toliko atraktivne za diskusiju kao prva i to posebno dio koji se odnosi na seksualne inverzije. Vjerovatno je tako zbog činjenice da se danas sve više javno govori o pravima onih koji su “drugačiji” i što se danas čine mnogi naponi da se takve osobe ne odvajaju od ostatka čovječanstva kao što je i sam Freud prije više od jednog vijeka diskutovao u svojoj teoriji. Danas tema seksualne orijentacije više nije toliko tabu kao što je nekada bila i o njoj se više govori. Jedan član grupe asociirao je na Freudovo drugo značajno djelo “Tumačenje snova” gdje u prvim izdanjima ovog djela nisu opisani snovi erotske prirode jer je čak i sam Freud smatrao da predstavljaju nešto intimno i privatno o čemu ne bi trebalo govoriti. Također zanimljiva je asocijacija u kojoj jedan član grupe na izjavu “koliko istine možemo podnijeti” asociira drugom da će nas istina osloboditi. Uz to se javila i asocijacija na ono duhovno, na religioznost koja seksualnu orijentaciju smatra izborom i da svako za svoje izbore odgovara. Za kraj je diskutovano o tome do koje granice psihoterapeut smije ići i da je njegov primarni zadatak pomoć čovjeku koji pati, a ne mijanjanje njegovih ličnih izbora. Potrebno je da kao psihoterapeuti vodimo računa o terminima koje upotrebljavamo u radu sa našim klijentima, i da poštujemo pravo osobe na vlastite izbore i ne namećemo naše lične stavove.

Zaključila bih da je naša diskusija krenula od nesvjesnog onog o čemu se ne smije govoriti, preko svjesnog da će nas istina osloboditi pa sve do savjesti koja se odnosi na ono što smo usvojili od svojih bližnjih kao što je duhovnost, moral i etika.

Literatura:

1. Freud, S. (1905). Three Essays on the Theory of Sexuality (1905). The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume VII (1901-1905): A Case of Hysteria, Three Essays on Sexuality and Other Works, 123-246

2. "[Three Essays on the Theory of Sexuality](https://www.encyclopedia.com) ." International Dictionary of Psychoanalysis. .
Encyclopedia.com. 14 Feb. 2023 <<https://www.encyclopedia.com>>

3. Copyright **www.SigmundFreud.net**. All Rights Reserved